

Голові спеціалізованої вченої
ради
Д 26.007.03 Національної академії
внутрішніх справ,
03035,
м.Київ, пл. Солом'янська, 1

В І Д Г У К

**офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора,
Заслуженого юриста України Копотуна Ігоря Миколайовича
на дисертацію Жаровської Галини Петрівні
«Теорія та практика протидії транснаціональній організованій злочинності в
Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
(доктора наук) за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та
кримінологія; кримінально-виконавче право (081 – Право)**

Ознайомлення зі змістом дисертації, автореферату та опублікованих дисертантом праць свідчить, що їх автором проведено ґрунтовне дослідження актуальної для науки кримінального права та правозастосовної практики теми.

На сьогоднішній день злочинність як давнє суспільне явище постійно змінюється. Це залежить від економічного і соціального розвитку суспільства, рівня розвитку виробничих сил, форм, видів та напрямків існування злочинності.

У різні соціально-економічні періоди становлення українського суспільства ступінь небезпеки злочинності в цілому та злочинності щодо перешкоджання службовій діяльності працівників правоохоронних органів то знижувалася або зростала.

Особливо швидке її зростання та найбільш небезпечних форм відбувається в умовах глибоких економічних труднощів, великих матеріальних і духовних витрат вітчизняної ринкової економіки, тривалого і остаточного спаду виробництва, різкого та тривалого зниження життєвого рівня населення з останні декілька років, боротьби за перерозподіл власності і стрімкого соціального розшарування суспільства.

У дисертації автором було поставлено наукове завдання щодо теоретичного осмислення явища теорії та практики протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні.

В сучасних умовах суттєвого відбувається зростання рівня особливо тяжких кримінальних правопорушень, учинених у складі організованих груп і злочинних організацій, у тому числі із застосуванням вогнепальної зброї та вибухівки, неконкурентних методів фінансово-господарської діяльності, зрошення з корупцією та криміналітетом, що породжують нові загрози і виклики на тлі активізації співпраці українського злочинного світу з

Вх. №		1592
03	05	2019 р.
кількість аркушів:		

організованими злочинними угрупованнями країн близького та далекого зарубіжжя.

Задекларовані в Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю законодавчі зміни так і залишилися не реалізованими.

Застарілість положень нормативно-правових актів, наявність прогалин в організації боротьби з діяльністю організованих злочинних угруповань, скорочення спеціальних підрозділів в органах внутрішніх справ (Національній поліції), відсутність належної взаємодії та координації правоохоронних органів, недосконалість моніторингу криміногенної ситуації та її оцінки, що спричиняє низьку ефективність результатів боротьби з організованою злочинністю, свідчать про недосягнення визначених цілей.

За офіційними даними МВС та Генеральної прокуратури України, за останні п'ять років на території України виявлено 912 організованих груп і злочинних організацій.

Кількість виявлених у зазначений період транснаціональних організованих груп і злочинних організацій зменшилася на 57,0 %. У реальності ж транснаціональна організована злочинність має значно вищі показники, які важко виявити через її високу латентність.

Суттєво впливають на безпеку життя і здоров'я громадян і такі форми організованої злочинності, як наркобізнес, сексуальна експлуатація, торгівля зброєю, кіберзлочинність.

Серйозну загрозу національній безпеці становить діяльність на території України транснаціональних угруповань, утворених за етнічною ознакою та екстремістської спрямованості, що сприяє ескалації жорстокості й насильства, дестабілізації внутрішньої соціально-політичної ситуації.

Доктринальні положення, сформульовані зазначеними авторами в галузі кримінального права, кримінології, кримінально-виконавчого права, правової статистики, кримінальної психології, мають важливе наукове і практичне значення.

Міжнародна спільнота та національні суб'єкти забезпечення державної безпеки недооцінили геополітичний, економічний, політичний, організаційний потенціал транснаціональної злочинності, що призвело до загибелі людей та інших тяжких наслідків глобального масштабу.

Саме тому організація цільової протидії транснаціональній організованій злочинності має стати одним із пріоритетних завдань державної політики й потребує детального вивчення криміногенної природи цього явища, її витоків та особливостей, сфери кримінальної діяльності й суб'єктивного складу, наукового обґрунтування пропозицій щодо вирішення теоретичних і практичних проблем, які виникають у процесі протидії їй в Україні, інших державах та регіонах світу, ужиття дієвих міжвідомчих заходів і поглиблення міжнародної співпраці.

Зазначені обставини й зумовили автора обрати тему дисертації, визначили об'єкт та предмет дослідження.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та уточнено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ.

Автором визначено мету роботи, це теоретичне узагальнення та розв'язання комплексної науково-прикладної проблеми протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні за допомогою кримінологічних засобів, що полягає у формуванні цілісної концепції з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Для досягнення зазначеної мети автором було поставлено задачі.

Автором було визначено об'єкт та предмет дослідження, це транснаціональна організована злочинність як негативне соціальне явище, а також суспільні відносини, пов'язані з виявленням, припиненням і попередженням її кримінально караних виявів в Україні.

Автором визначено методи дослідження це насамперед системно-структурний, для аналізу транснаціональної злочинності та протидії їй як цілісної теоретико-прикладної проблеми.

Історико-правовий у процесі розкриття генезису ключових етапів становлення та розвитку досліджуваних явищ, сучасного стану наукових досліджень, законодавства й правозастосовної практики.

Формально-логічний під час дослідження поняття, змісту та структури транснаціональної організованої злочинності, її суб'єктного складу (підрозділи 1.2, 2.1, 3.1, 4.1).

Компаративістський для виявлення особливостей доктринального розуміння специфіки кримінально-правової охорони суспільних відносин, що виникають унаслідок діяльності транснаціональних злочинних угруповань в Україні, західноєвропейських країнах та США, а також оцінки можливостей упровадження зарубіжного досвіду у вітчизняне законодавство (підрозділи 1.3, 2.2, 2.3, 4.3, розділ 5).

Контент-аналізу під час опрацювання матеріалів кримінальних проваджень за кількісними та якісними параметрами з подальшою інтерпретацією одержаних результатів (підрозділи 3.1, 3.2).

Догматичний при тлумаченні кримінально-правових та кримінологічних категорій, удосконаленні понятійно-категоріального апарату дослідження (розділи 1–5).

Логіко-нормативний для аналізу законодавчих та відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів з питань протидії транснаціональній організованій злочинності (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2, 4.1, 4.2, 5.1).

Соціологічні (анкетування, інтерв'ювання, спостереження) та системного аналізу при розгляді проблем діяльності правоохоронних органів, зокрема підрозділів Національної поліції України, з'ясуванні ефективності застосування окремих правових та організаційних заходів (підрозділи 3.4, 4.3, 5.2, 5.3) та статистичний для аналізу зібраних емпіричних даних та офіційної статистичної звітності (розділи 1–5).

Емпіричну базу дослідження автора становлять систематизовані дані державної та відомчої статистичної звітності за 2013–2018 роки, узагальнені матеріали кримінальних проваджень про злочини, учинені організованими групами та злочинними організаціями з міжнародними зв'язками упродовж 2014–2018 рр., вироки винесених судами України щодо злочинів відповідної категорії в зазначений період, а також матеріали практики Європейського суду з прав людини, зведені дані опитувань прокурорів, слідчих та співробітників оперативних підрозділів Національної поліції України, які безпосередньо здійснювали виявлення і розслідування таких злочинів, офіційні аналітичні звіти Генеральної прокуратури України, МВС України, Національної поліції України, Державної судової адміністрації України, Служби безпеки України, а також міжнародних організацій правоохоронного спрямування.

Наукова новизна одержаних автором результатів полягає в формуванні концепції щодо обґрунтування низки положень і висновків, спрямованих на удосконалення законодавства та практики його застосування правоохоронними органами протидії транснаціональній організованій злочинності.

Автором сформульовано наукове визначення транснаціональної організованої злочинності як негативного соціального явища, пов'язаного із створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань (груп, організацій, банд, інших формувань) з метою вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів проти власності; у сфері господарської (фінансової) діяльності; пов'язаних з тероризмом, піратством та різними формами екстремізму; наркобізнесом, сексуальною експлуатацією і торгівлею людьми; незаконним обігом зброї, лікарських препаратів, творів мистецтва, вибухових та інших небезпечних (радіоактивних, хімічних) речовин; утручанням у роботу комп'ютерних мереж і автоматизованих систем державного та військового управління, об'єктів критичної інфраструктури, що мають транснаціональний (транскордонний, міжнародний) характер.

Автором виокремлено основні етапи розвитку транснаціональної організованої злочинності в Україні та генезис кримінологічних поглядів на цей соціально-правовий феномен у світовому й вітчизняному вимірах, а на цій основі – ключові тенденції його прогнозованого розвитку, зокрема виявлено кореляційні зв'язки між інтенсивністю глобалізаційних процесів і негативними показниками динаміки злочинності.

Автором здійснено розподіл транснаціональних злочинів, залежно від криміналізації суспільно небезпечних діянь у національному кримінальному законодавстві та міжнародних правових актах, на такі, що пов'язані зі створенням та функціонуванням організованих злочинних угруповань.

У авторській редакції розкрито зміст елементів кримінологічної характеристики транснаціональних злочинів з виокремленням відомостей про стан, структуру й динаміку кримінально караних діянь цієї категорії, причин та умов, які сприяють їх учиненню, соціально-психологічних ознак правопорушників (учасників організованих груп, злочинних організацій, банд, інших формувань) і потерпілих, а також наведено кореляційні зв'язки між

окремими елементами, зокрема, доведено зв'язок поведінки потерпілих зі ступенем латентності злочинів та ефективністю вжитих заходів протидії.

Автором обґрунтовано (на основі аналізу статистичних показників за 2014–2018 рр.), що сучасна транснаціональна організована злочинність в Україні характеризується щорічним збільшенням кількості особливо тяжких кримінальних правопорушень, учинених у складі організованих груп і злочинних організацій, у тому числі шляхом застосування вогнепальної зброї та вибухових речовин, неконкурентних методів фінансово-господарської діяльності, зрощування з корумпованим чиновництвом і професійним криміналітетом, що загалом негативно впливає на суспільний розвиток в умовах збройної агресії, загострення внутрішньополітичної конфронтації та економічної нестабільності.

Автором з'ясовано місце протидії транснаціональній організованій злочинності в системі забезпечення національної безпеки країни, що полягає в реалізації на міжнародному, загальнодержавному та відомчому (міжвідомчому) рівнях комплексу правових, організаційних та практичних заходів з метою системного кримінологічного аналізу цього явища, виявлення та усунення детермінантів, які сприяють учиненню окремих правопорушень, викриття осіб (їх об'єднань), які вчиняють злочини, припинення злочинних дій на стадіях підготовки або замаху, а також відвернення (мінімізації) їх негативних наслідків для громадян, суб'єктів господарювання й держави шляхом відшкодування завданих збитків, повернення незаконно здобутих активів, відновлення порушених прав.

Автором розроблено стратегію превентивного спеціально-кримінологічного впливу на іноземців та осіб без громадянства, які входять до складу організованих груп та злочинних організацій в Україні, на основі співпраці з правоохоронними інституціями інших держав шляхом обміну відомостями про злочинні угруповання та осіб, які беруть участь у їх діяльності, організації і проведення спільних цільових заходів та транскордонних операцій із протидії організованій злочинній діяльності;

Автором здійснено прогноз перспективних змін криміногенної ситуації в найближчі п'ять років з розробленням проекту Державної програми невідкладних заходів з протидії транснаціональній організованій злочинності, які згруповані за напрямками: удосконалення національного законодавства; формування ефективної системи інституційного забезпечення; запобігання створенню та діяльності організованих злочинних угруповань у різних сферах з високим ризиком їх впливу; інформаційно-аналітичне забезпечення; міжнародне співробітництво.

Автором аргументовано доцільність виокремлення міжнародної кримінології, предметом якої мають визнаватися міжнародні злочини (злочини міжнародного характеру), економічні, геополітичні та інші детермінанти (довгострокові та ситуаційні чинники) учинення таких злочинів, аналіз світової кримінологічної ситуації, структури і динаміки злочинності у світі, розроблення заходів міжнародної протидії транснаціональним злочинам.

Автором удосконалено підходи до розмежування та конкретизації завдань і функцій державних органів, які уповноважені протидіяти транснаціональній організованій злочинності, з визначенням на основі європейського досвіду та міжнародної практики головного суб'єкта у загальнодержавній структурі (шляхом створення в системі Національної поліції України спеціального підрозділу по боротьбі з організованою злочинністю), а також законодавчим врегулюванням віднесення інших суб'єктів (Державного бюро розслідувань, Національної гвардії України та Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних й інших злочинів) до переліку органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю.

Автором надана наукова аргументація на основі положень конвенцій ООН та Ради Європи у сфері протидії організованій злочинності щодо внесення змін і доповнень до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та інших нормативно-правових актів, які стосуються впровадження механізму заохочення громадян, співробітників контролюючих органів, які сприяють боротьбі з організованою злочинністю; введення пільгових інститутів для осіб, які добровільно відшкодували шкоду, заподіяну злочином, або сплатили необхідну компенсацію; упровадження системи аналізу ризиків транснаціональної організованої злочинності; криміналізації визнання особою своєї належності до лідерів кримінального світу («злочинці у законі») та посилення кримінальної відповідальності за окремі злочини, учинені з організованими формами співучасті.

Автором визначено головні детермінанти що сприяють вчиненню злочинів, пов'язаних з різними формами транснаціональної злочинності, обумовлюють активність у ній організованих злочинних угруповань транснаціонального характеру, впливають на віктимізацію потерпілих.

Автором надані правові та організаційні засади взаємодії підрозділів Національної поліції України з іншими правоохоронними органами України та зарубіжних країн, міжнародними правоохоронними організаціями у виявленні та припиненні злочинної діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань, які спеціалізуються на торгівлі зброєю, наркобізнесі, торгівлі людьми, нелегальній міграції, а також фінансових злочинах у зовнішньоекономічній сфері.

Автором надані рекомендації щодо запровадження новітніх методів управління ризиками, оцінки загроз та впливу транснаціональної організованої злочинності на суспільно-політичні й соціально-економічні процеси в державі, з метою вжиття превентивних заходів для їх локалізації та мінімізації можливих негативних наслідків, наукове бачення шляхів удосконалення статистичної звітності правоохоронних органів з обліку кримінальних правопорушень, що стосуються транснаціональної організованої злочинної діяльності, відповідних обліків органів судової влади щодо результатів розгляду судами кримінальних проваджень за правопорушеннями цієї категорії.

Автором надані пропозиції стосовно підготовки щорічної національної доповіді про реалізацію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю та спеціальних звітів про стан транснаціональної організованої злочинності в Україні, основні напрями, результати боротьби з нею та ресурсні потреби.

Практичне значення одержаних автором є конкретним внеском як у кримінологічну науку, так і практику запобігання злочинам, оскільки сприяють удосконаленню правових та організаційних засад діяльності правоохоронних органів і судових інституцій.

Викладені автором в роботі висновки і пропозиції можуть бути використані в законотворчій діяльності шляхом запровадження міжнародних правових стандартів у новій редакції проекту змін та доповнень до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», запропонованих проектах Закону України «Про протидію транснаціональній організованій злочинності» (з визначенням системи державних органів, які здійснюють боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю, засад координації їх діяльності, інформаційно-аналітичного забезпечення, запровадженням сучасних форм і методів боротьби з діяльністю організованих злочинних угруповань) та Державної програми невідкладних заходів з протидії транснаціональній організованій злочинності на 2020–2022 роки, а також змін і доповнень до кримінального законодавства (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 16 квітня 2018 р.) в діяльності правоохоронних органів при розробленні й удосконаленні відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовці методичних рекомендацій з питань організації протидії транснаціональній злочинності уповноваженими підрозділами, захисту жертв злочинів та забезпечення відшкодування заподіяної ним шкоди (акти Управління Служби безпеки України в Чернівецькій області від 23 травня 2018 р., Апеляційного суду Чернівецької області від 21 травня 2018 р., Головного слідчого управління Національної поліції України від 15 листопада 2018 р.), в освітньому процесі та науково-дослідній роботі під час підготовки лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінології, кримінального права, кримінально-виконавчого права, а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовці бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації працівників Національної поліції України (акти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича від 18 травня 2018 р., Національної академії внутрішніх справ від 1 грудня 2018 р.).

Автором проведено апробацію результатів дисертації на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях. Основні положення дисертації автором опубліковано в 52 наукових працях, серед яких монографія, 20 статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, шість статей – у зарубіжних наукових

періодичних виданнях, 24 статті – у збірниках (наукових доповідей), оприлюднених на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях (круглих столах), а також навчальному посібнику.

Робота складається з вступу, п'яти розділів, та підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі автором обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, надано відомості щодо шляхів і форм їх упровадження, наведено характеристику апробацій і публікацій дисертанта, в яких відображено основні положення роботи.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження транснаціональної організованої злочинності» який складається з трьох підрозділів автором присвячені вивченню даної проблеми в Україні, з'явилися порівняно нещодавно, на рубежі ХХ–ХХІ ст., на відміну від публікацій представників західноєвропейської та американської кримінологічних наукових шкіл (Д. Гулар, Д. Крессі, Х. Хесс та ін.), які активно висвітлюють тематику транснаціональної організованої злочинності уже кілька десятиліть.

Автором виокремлено основні елементи (кількісні-якісні показники; суб'єкти; комплекс факторів, що її детермінують; система заходів протидії), що характеризують транснаціональну організовану злочинність як об'єкт кримінологічного дослідження.

Автором доведено, що кримінально-правова протидія транснаціональній організованій злочинності здійснюється шляхом: закріплення кримінальної відповідальності за вчинення діянь, пов'язаних зі створенням або діяльністю організованих злочинних груп і злочинних організацій; визнання вчинення злочину такими угрупованнями – кваліфікуючою (особливо кваліфікуючою) ознакою відповідних складів злочинів; передбачення можливості звільнення від кримінальної відповідальності учасників злочинних угруповань в обмін на їх позитивну пост злочинну поведінку, встановлення можливості застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб, причетних до діяльності транснаціональних злочинних угруповань.

Автором доведено її взаємозалежність з процесами економічної, політичної, технологічної, культурної інтеграції та уніфікації зазначених сфер. Результатом глобалізації злочинності є посилення інституційної залежності локальних (внутрішньодержавних) осередків злочинної діяльності від загальносвітових тенденцій криміналізації.

Глобалізація транснаціональної організованої злочинності виявляється в поширенні її загальнокримінальних форм (незаконна торгівля зброєю, наркотичними засобами, психотропними речовинами, людьми, контрабанда), економічної (відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, корупційна злочинність) та політичної злочинності (захоплення державної влади та фінансування таких дій, посягання на територіальну цілісність країн, розв'язування та ведення агресивних війн, найманство, міжнародний тероризм

тощо). Наслідком глобалізаційних процесів слід вважати діяльність організованих злочинних угруповань, утворених за етнічною ознакою та екстремістської спрямованості, що сприяє ескалації жорстокості й насильства, дестабілізації внутрішньої соціально-політичної ситуації, призводить до порушення функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування та блокування важливих об'єктів промисловості й інфраструктури, а також такі нові форми транснаціональної злочинної діяльності, як кіберзлочинність й екологічні злочини.

У другому розділі «Характеристика суб'єктів транснаціональної організованої злочинності» який складається з трьох підрозділів надано авторське визначення транснаціональної злочинної організації, яка являє собою спеціально створену кримінальну структуру, що має системні ознаки (керівництво, розподіл повноважень, власні норми внутрішньої поведінки тощо) та спеціалізується на злочинній діяльності в міжнародному (транскордонному) масштабі з метою отримання надприбутків, досягаючи даної мети за допомогою силових методів, корупції, інших технологій злочинної діяльності.

На основі аналізу матеріалів слідчої і судової практики автором зроблено висновок, що транснаціональній злочинній організації характерні незаконні операції з переміщення матеріальних і нематеріальних ресурсів через державні кордони, або ж переміщення осіб з метою одержання економічної вигоди, організований характер, структурована система взаємозв'язків з іншими соціальними та державними інститутами, внутрішня субординація та внутрішній розподіл злочинних ролей, використання у своїй діяльності новітніх інформаційних технологій, сучасних засобів транспорту та комунікації, інтеграція «білокомірцевої» злочинності, злочинності у сфері високих технологій з «традиційними» формами злочинної діяльності, які забезпечують реалізацію складних злочинних схем у фінансовій, господарській, зовнішньоторговельній сферах.

Автором виокремлено види транснаціональних злочинних організацій: 1) до складу яких входять особи, які не мають відповідно оформленого юридичного статусу, водночас ці угруповання мають усі ознаки організації (пов'язані з владними та правоохоронними структурами); 2) які мають певний юридичний статус (прикриваються назвами легальних бізнес-організацій, підприємств); 3) створені та функціонують під прикриттям державних або ж політичних інституцій (створюються державно-владними структурами, політичними партіями, керують їх діяльністю, або ж, навпаки, ці організації цілком підпорядковують собі владні структури, фактично стають «тіньовою владою»).

Автором розкрито зміст та характерні ознаки: корпоративної (монополізована вертикально побудована гнучка управлінська система, інтеграція в державні або недержавні легальні корпоративні структури) і мережевої (зовнішній контроль над злочинністю, вплив осіб, які обіймають високі посади у владних органах або виконавчих структурах держави, або належать до олігархічної верхівки суспільства) моделей транснаціональних

злочинних організацій. Крім зазначених «класичних», на основі аналізу матеріалів практики та зарубіжного досвіду виокремлено інші моделі: партнерства (М. Галлер); патримоніальну, що представляє мережу «патрон-клієнт» (Д. Албіно, Х. Хесс); етнічного наслідування (Ф. Іанні); підприємницьких синдикатів, які застосовують насильство для контролю над виробництвом товарів і послуг та ринками їх збуту (А. Блок, Д. Сміт).

Автором констатовано, що для України характерні класичні моделі транснаціональних злочинних організацій (67,1 %), які розвиваються і здебільшого залежать від закордонних транснаціональних угруповань. Організації, що зацікавлені в підвищенні ефективності злочинного бізнесу, переймають з класичних моделей ті структурні характеристики і принципи діяльності, які дають змогу максимально убезпечити злочинну діяльність від впливу національних юрисдикцій.

Автором охарактеризовано специфіку структурно-функціональної побудови найбільш поширених угруповань країн Європи, Америки та Азії.

Серед транснаціональних злочинних організацій Європи автором виокремлено італійську мафію («Cosa Nostra»), яка має одну з найскладніших законспірованих структур, характеризується класичними принципами побудови та є прикладом європейського сегменту транснаціональних злочинних організацій; албанську мафію, що налічує 15 кланів, які контролюють більшу частину албанської організованої злочинності (наркообіг, торгівлю людьми та зброєю); сербську мафію, яка налічує близько 30–40 активно діючих злочинних угруповань, складається з етнічних сербів і чорногорців (спеціалізація – наркоторгівля, контрабанда, убивства на замовлення, азартні ігри, торгівля інформацією); злочинні організації Туреччини («героїнова лабораторія»), які, за різними оцінками, постачають майже 75,0 % наркотиків до країн Західної Європи через так званий «балканський коридор» (Греція, Македонія, Косово, Болгарія, Румунія, Угорщина, Хорватія, Австрія).

Автором розглянуто американську транснаціональну організовану злочинність, що спеціалізується на міжнародній торгівлі зброєю та людьми, контрабанді рідкісних видів флори та фауни, міжнародних фінансових махінаціях («Rizzuto»; «MS-13»; «Hells Angels Motorcycle Club»). Виокремлено «колумбійські картелі» з високоорганізованою внутрішньою структурою, які використовують досить ефективні методи та принципи управління, спеціалізації та розподілу ролей, високої дисципліни та відданості. Керівники картелів, будучи одночасно підприємцями, після «відмивання» отриманих від наркоторгівлі коштів, вкладають отримані прибутки в легальний бізнес, що уможливорює їх поступове потрапляння до органів влади. У країнах Азії транснаціональна організована злочинність представлена низкою відомих і найстаріших злочинних угруповань світу, що мають схожі структурні характеристики, зокрема китайські «тріади», японська «якудза» («бореокудан») та в'єтнамські угруповання.

Автором проаналізовано розвиток російській організованій злочинності, яка після формування як внутрішнього явища, поступово розширюючи сферу

свого впливу у 1990-х рр., набула ознак транснаціональної і найбільш наблизилася до вітчизняного сегменту транснаціональної організованої злочинності, а у випадках учинення незаконного транзиту алкогольних і тютюнових виробів, нафтопродуктів, предметів мистецтва та рідкісних металів на Захід, а також збуту викраденого автотранспорту визнається її ядром. Структура російської організованої злочинності характеризується наявністю на нижчому рівні чисельних і мобільних злочинних груп, діяльність яких пов'язана з вимаганнями, так званим «кришуванням», погрозами і насиллям над конкурентами. У більш верхніх шарах злочинності відмічаються об'єднання злочинців у групи 50–200 осіб, які називають себе «злодіями в законі» з обсягом влади залежно від ефективності й масштабів діяльності їх злочинних груп та живуть за певними «кодексами поведінки». Російська транснаціональна організована злочинність постійно розвивається, набула високого рівня професіоналізму, використання наукових і технічних досягнень.

У третьому розділі «Кримінологічна характеристика українського сегменту транснаціональної організованої злочинності» який складається з трьох підрозділів автором визначено кількісні та якісні показники цього сегменту злочинності. Встановлено, що упродовж 2009–2018 рр. виявлено 2,5 тис. організованих груп і злочинних організацій (2009 р. – 379, 2010 р. – 397, 2011 р. – 395, 2012 р. – 258, 2013 р. – 172, 2014 р. – 155, 2015 р. – 123, 2016 р. – 136, 2017 р. – 210, 2018 р. – 288), у тому числі 172 угруповань з транснаціональними зв'язками (2009 р. – 18; 2010 р. – 40; 2011 р. – 27; 2012 р. – 28; 2013 р. – 18, 2014 р. – 14, 2015 р. – 5, 2016 р. – 4, 2017 р. – 11, 2018 р. – 7), при загальному зменшенні в зазначений період кількості виявлених транснаціональних організованих груп і злочинних організацій на 57,0 %.

Автором підтверджено, що дані офіційної статистики не відображають реальний стан транснаціональної організованої злочинності. За даними Transnational Crime and Corruption Center, в Україні справжні її масштаби майже втричі перевищують загальну кількість облікованих злочинів, що підтвердили 82,2 % опитаних працівників правоохоронних органів. Латентності злочинів транснаціонального масштабу, на думку респондентів, значною мірою сприяють застосування злочинцями корупційних схем і «кришування» чиновниками усіх рівнів (38,0 %); нерозуміння суспільної небезпечності діянь особами, втягнутими в цей бізнес, і потерпілими (27,0 %); неадекватне кримінальне переслідування (21,0 %); відсутність належної взаємодії та обміну інформацією між правоохоронними органами України і міжнародними правосховорними організаціями (14,0 %).

Автором здійснено прогноз розвитку криміногенної ситуації з виокремленням показників злочинності в найближчі роки (до 2025 р.), на основі чого окреслено перспективні заходи для закріплення й підтримання позитивних тенденцій протидії транснаціональній організованій злочинності та запропоновано проект Державної програми невідкладних заходів з протидії транснаціональній організованій злочинності на 2020–2024 роки, що містить комплекс заходів правового, організаційного та профілактичного характеру.

На основі аналізу статистичних даних та матеріалів практики автором виокремлено й досліджено найбільш характерні для сучасної України сфери впливу транснаціональної організованої злочинності.

Підтверджено, що геополітичне становище обумовлює потрапляння території України в ланцюг наркотрафіку для транзиту найнебезпечніших наркотичних речовин рослинного та хімічного походження (близько 70,0 % усього потоку контрабанди з України припадає на наркотики) за маршрутом: Азіатські країни – Україна – Придністров'я – Молдова («Трансільванський коридор» – країни Євросоюзу). Унаслідок цільових операцій правоохоронних органів лише у 2017 – 2018 рр. викрито й ліквідовано 22 міжнародні контрабандні канали з вилученням понад 10 т наркотичних засобів і психотропних речовин.

За даними Міжнародного валютного фонду, щорічно у світі відмивається від 500 млрд до 1,5 трлн дол. США, що становить близько 5,0 % світового валового продукту. В умовах кризи національної економіки гостро постає питання протидії легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, з використанням міжнародної фінансової системи. Виокремлено та змістовно охарактеризовано стадії «відмивання» доходів транснаціональними злочинними організаціями в Україні: звільнення від готівкових коштів та переведення їх на рахунки підставних осіб; розподіл грошових коштів через купівлю банківських платіжних документів і цінних паперів; «маскування слідів», переведення грошових коштів на рахунки в інші країни, за кордон, офшорні зони; інтеграція грошової маси, яка полягає в залученні коштів на ринки світу в тих галузях, що приносять прибуток.

Українські транснаціональні злочинні організації беруть активну участь у торгівлі зброєю, фактично є світовими лідерами в цій сфері кримінального бізнесу, що становить значну суспільну небезпеку, набуває характеру міжнародної проблеми, сприяє збільшенню кількості злочинів насильницького та корисливо-насильницького спрямування. Близько 14,0 % вогнепальної зброї випадає зі сфери контролю підприємств-виробників та місць її зберігання. За даними Національної поліції України, якщо до початку конфлікту на Донбасі в Україні нараховувалося близько 3 млн одиниць незаконних «вогнестрілів», то у 2018 р. їх кількість в незаконному обігу збільшилася майже вдвічі (на 48,0 %). Лише за 2018 р. вилучено 376 одиниць автоматичної зброї, 260 гранатометів, майже 3 тис. гранат.

В умовах збройних конфліктів найбільш поширеними формами торгівлі людьми стають вербування, переміщення, передача, переховування або одержання осіб чоловічої статі з метою поповнення лав особового складу збройних сил сторін, що беруть участь у конфлікті; використання примусової праці для задоволення потреб озброєних груп; різні види сексуальної експлуатації (військова проституція, насильницька вагітність); утягнення у злочинну діяльність; вилучення органів. У загальній структурі злочинності упродовж 2014–2018 рр. злочини, пов'язані із сексуальною експлуатацією, мають стійку тенденцію до збільшення їх кількості, зокрема тих, що передбачені ст. 301 КК України – на 73,9 %; ст. 302 – на 21,2 %; ст. 303 – на

47,8 %. Водночас кількість виявлених у зазначений період організованих груп і злочинних організацій відповідного спрямування зменшилася утричі (на 33,0 %), а закінчених провадженням кримінальних правопорушень – на 27,0 %. Більшість жертв становлять мешканці східних (Луганської і Донецької – близько 20,0 %) та південних (Херсонської і Миколаївської – 15,0 %) областей, що кореспондується з даними статистики стосовно безробітних жінок, а також активізацією внутрішньої міграції населення із зони конфлікту на Донбасі й окупованого Криму.

Окремо автором розглянуто особливості контрабанди культурних цінностей, що є складовою міжнародної організованої злочинності. За даними Інтерполу, у країнах Західної Європи (Німеччина, Австрія, Італія, Франція) діє більше 40 груп контрабандистів. Переважна їх більшість – вихідці з країн пострадянського простору, які залишили розгалужені зв'язки та співників, що забезпечують пошук, скупку й вивіз цінностей з країни. Для реалізації культурних цінностей, що надходять нелегальними каналами, у західноєвропейських країнах та США вони створили мережу спеціалізованих магазинів.

Автор звернув увагу на проблему кіберзлочинності, зокрема розміщення в інформаційних системах дитячої порнографії. Кількість порнографічних сайтів в Інтернеті постійно збільшується. За оцінками експертів, порносайти приносять їх власникам від 50 до 80 % доходів. Доходи, одержані від віртуальної секс-індустрії, оцінюються в 100 млн дол. щороку.

Автором розкрито природу соціально-економічних чинників, серед яких найбільш вагомими визначаються: політична нестабільність; економічна криза; неадекватна оцінка суспільної небезпечності транснаціональної організованої злочинності та її наслідків; велика частка тіньової економіки; недоліки в організації міжнародного співробітництва; невизначеність регулятивного законодавства.

Шляхом опитування працівників органів досудового розслідування автором з'ясовано специфічні детермінанти, що характерні для слідчої практики, зокрема: протидія транснаціональній організованій злочинності не вважається пріоритетом (32,0 %); до підозрюваних обирають альтернативні триманням під вартою запобіжні заходи (26,0 %); суди, як правило, призначають покарання, не пов'язані з позбавленням волі (23,0 %); кримінальні провадження цієї категорії розглядають слідчі, які не мають відповідної спеціалізації (19,0 %).

У четвертому розділі «Кримінологічні засади протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні» який складається з трьох підрозділів автором зазначено, що протидія транснаціональній організованій злочинності полягає в реалізації на міжнародному, загальнодержавному та відомчому (міжвідомчому) рівнях комплексу правових, організаційних та практичних заходів з метою системного кримінологічного аналізу явища, виявлення та усунення детермінантів, які сприяють учиненню окремих правопорушень, викриття осіб (організованих груп, злочинних організацій, банд, інших угруповань), які вчиняють злочини,

припинення злочинних дій на стадіях підготовки або замаху, а також відвернення (мінімізації) їх негативних наслідків (відшкодування збитків, повернення активів, відновлення прав потерпілих) для громадян, суб'єктів господарювання й держави.

З огляду на зарубіжний досвід автором визнано доцільними для застосування комплекс невідкладних заходів, спрямованих на підриг економічної (фінансової) основи транснаціональної організованої злочинності.

Автором зроблено висновок, що загострення проблем боротьби зі злочинністю полягає в розбалансованості нормативно-правового забезпечення та відсутності системного підходу на законодавчому рівні до організації протидії цьому явищу.

На основі аналізу стану реалізації імplementованих у законодавство України положень конвенцій ООН та Ради Європи у сфері протидії організованої злочинності та впровадження відповідних міжнародних правових стандартів запропоновано закріпити в Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», з урахуванням організаційних змін та сучасної практики, засади функціонування системи державних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, координації їх діяльності, інформаційно-аналітичного забезпечення, застосування новітніх форм і методів боротьби з діяльністю організованих злочинних угруповань.

Потребують подальшого унормування законодавчі положення, що стосуються впровадження механізму заохочення громадян, співробітників контролюючих органів, які сприяють боротьбі з організованою злочинністю; введення пільгових інститутів для осіб, які добровільно відшкодували шкоду, заподіяну злочином, або сплатили необхідну компенсацію; впровадження системи кримінального аналізу та аналізу ризиків транснаціональної організованої злочинності, удосконалення порядку доступу оперативних підрозділів до автоматизованих інформаційних систем державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій; криміналізації визнання особою своєї належності до лідерів кримінального світу («зłodіїв у законі») та посилення кримінальної відповідальності за окремі злочини, учинені з організованими формами співучасті.

Автором запропоновано внести зміни до системи видів покарання (ст. 51, 52 КК України) з можливістю застосування конфіскації майна як основного, так і додаткового виду покарання; передбачити більш суворі кримінально-правові санкції за пропозицію, обіцянку, одержання та надання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 369 КК України). Поряд зі штрафом як грошовим стягненням слід закріпити «майновий штраф», унаслідок застосування якого винуватий може позбутися своїх фінансових коштів та втратити своє становище в ієрархії злочинної організації. Особам, засудженим до позбавлення волі за участь у транснаціональній організованій злочинній діяльності, передбачити відбування покарання у виправних колоніях максимального режиму безпеки.

З урахуванням створення нових правоохоронних інституцій та системних змін у діяльності правоохоронних і розвідувальних органів, автором запропоновано віднести низку інституцій (Державне бюро розслідувань, Національна гвардія України, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів) до переліку органів, які уповноважені протидіяти організованій злочинності, зокрема транснаціональним її сегментом, з визначенням головного суб'єкта (уповноважений підрозділ Національної поліції) у загальнодержавній системі, що відповідає європейській і світовій практиці. Запровадження механізму координації діяльності державних органів у сфері боротьби з транснаціональною організованою злочинністю має ґрунтуватися на ефективній взаємодії правоохоронних органів у формах проведення на постійній основі міжвідомчих нарад, створення спільних слідчо-оперативних груп для виявлення, розслідування та припинення діяльності організованих злочинних угруповань.

На основі аналізу Перехідних положень Конституції України, Прикінцевих і Перехідних положень КПК України, Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року автором зроблено висновок про доцільність створення (відновлення функціонування) спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю у структурі Національної поліції України (підтримали 71,0 % опитаних респондентів).

У п'ятому розділі «Міжнародне співробітництво як складова протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні» який складається з трьох підрозділів автором наголошено, що міжнародне співробітництво як необхідний елемент системного контролю над транснаціональною організованою злочинністю може бути реалізовано як у неофіційний спосіб (обмін інформацією, технічна допомога), так і офіційним шляхом у формах сприяння екстрадиції злочинців та взаємної правової допомоги на різних етапах розслідування. Комплексне використання неформальних методів взаємодії у сукупності з офіційними має важливе значення для подолання труднощів і непорозумінь, а також недопущення зволікань у процесі контролю над транснаціональною організованою злочинністю.

Автором зазначено, що в умовах глобалізації ефективність протидії транснаціональній організованій злочинності можлива за умов створення єдиного світового центру з протидії транснаціональній організованій злочинності, який забезпечить взаємодію правоохоронних структур усіх держав на основі розгалуженого інформаційного обміну з виконанням функцій міжнародних розслідувань і міжнародних оперативно-розшукових операцій (з відповідними підрозділами і силами швидкого реагування).

Автором наголошено на специфіці спільної діяльності оперативних підрозділів та органів досудового розслідування системи МВС України, яка охоплює новостворені (реорганізовані) підрозділи Національної поліції,

Національної гвардії, державних прикордонної, фіскальної і міграційної служб, що уповноважені виконувати адміністративні, профілактичні та оперативно-розшукові функції. Зазначене кардинально впливає на структуру, організацію, напрями і суб'єктів взаємодії та форми їх як офіційної, так і негласної співпраці.

Автором виокремлено напрями підвищення ефективності взаємодії правоохоронних органів України, зокрема оперативних підрозділів Національної поліції, з уповноваженими органами інших країн з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу, охарактеризовано напрями співробітництва правоохоронних органів України та інших країн шляхом проведення спільних оперативно-розшукових заходів (визнано доцільною імплементацію окремих положень міжнародних договорів у національне законодавство з метою ефективної реалізації транскордонного електронного й відеоспостереження), співробітництва у сфері кримінального правосуддя (надання допомоги у проведенні розслідувань у кримінальних провадженнях; виконання запитів зацікавленої сторони; передача інформації без запитів; арешт майна; розшук осіб, які переховуються від кримінального переслідування або відбування покарання) та інформаційно-технічного забезпечення (обмін інформацією про підготовлювані або вчинені злочини та причетних до них фізичних і юридичних осіб; проведення спільних операцій щодо протидії злочинам та діяльності осіб, які вчинили злочини або готуються до їх вчинення).

Автором підтверджено, що така співпраця з ООН, Європейським Союзом та іншими міжнародними інституціями, які опікуються проблемами співробітництва у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності, є одним із ключових аспектів європейської інтеграції України.

Автором відзначено важливість міжнародної співпраці у протидії транснаціональній організованій злочинності з Європейським комітетом із кримінальних питань (CDPC), що є відповідальним за нагляд та координацію напрямів діяльності Ради Європи у протидії та контролю за злочинністю; Комітетом експертів із питань застосування Європейської конвенції у сфері кримінального судочинства (PC-OC), головним завданням якого є розроблення напрямів поглиблення міжнародного співробітництва у кримінальних справах та пошуку шляхів розв'язання практичних проблем, окреслених у заявах до конвенцій Ради Європи в зазначеній сфері.

Міжнародні договори з питань співпраці у кримінальних справах охоплюють такі форми співробітництва, як екстрадиція, взаємна правова допомога та передача засуджених осіб; їх положення, спрямовані на співробітництво з метою виявлення злочинів, що мають транскордонний характер, а саме: організована злочинність, тероризм і кіберзлочинність; Комітетом експертів з оцінювання заходів у боротьбі з відмиванням брудних коштів (MONEYVAL), який здійснює контроль за ефективністю систем держав-членів Ради Європи в боротьбі з відмиванням брудних коштів та фінансуванням тероризму, а також дотримання відповідних міжнародних стандартів у цій сфері (рекомендації FATF, включаючи Спеціальні

рекомендації щодо фінансування тероризму й терористичних актів та пов'язані з питаннями відмивання грошей; Конвенція ООН про незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин, 1998; директиви Європейського Союзу з попередження використання фінансової системи для відмивання брудних коштів та Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом); Групою держав Ради Європи проти корупції (GRECO), яка здійснює моніторинг, виконання антикорупційних стандартів.

Автором наголошено, що вступ до Європейського Союзу визначено стратегічною метою зовнішньої політики України, тому в сучасних умовах головними завданнями програм, за якими співпрацюють правоохоронні органи України з європейськими структурами, є зміцнення спроможності України щодо забезпечення імплементації європейських міжнародних договорів протидії транснаціональній організованій злочинності в національне законодавство.

У висновках дисертації на основі узагальнення концепцій вітчизняних і зарубіжних учених, законодавства та багаторічної практики правоохоронних органів України та інших країн автором розроблено наукові положення й отримано результати, що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему визначення теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо протидії транснаціональній організованій злочинності

На основі ретроспективного аналізу наукових праць представників західноєвропейської та американської кримінологічних шкіл, а також учених-кримінологів радянської доби (60–80-х рр. XX ст.), перехідного періоду (90-х років XX ст.) та етапу ринкових перетворень (початок XXI ст.) автором наголошено на необхідності розроблення новітніх методів та засобів кримінологічного аналізу її структури, динаміки, географії, характеру впливу на суспільно-політичні процеси в умовах сучасних загроз, світових тенденцій глобалізації та інформатизації.

Автором сформульовано наукове визначення транснаціональної організованої злочинності як негативного соціального явища, пов'язаного із створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань (груп, організацій, банд, інших формувань) з метою вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів проти власності; у сфері господарської (фінансової) діяльності; пов'язаних з тероризмом, піратством та різними формами екстремізму; наркобізнесом, сексуальною експлуатацією і торгівлею людьми; незаконним обігом зброї, лікарських препаратів, творів мистецтва, вибухових та інших небезпечних (радіоактивних, хімічних) речовин; утручанням у роботу комп'ютерних мереж і автоматизованих систем державного та військового управління, об'єктів критичної інфраструктури, що мають транснаціональний (транскордонний, міжнародний) характер. Головними ознаками транснаціональної організованої злочинності є вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, що мають транснаціональний (транскордонний, міжнародний) характер; великий розмір збитків, завданих такими діями громадянам, суб'єктам господарювання та державі; учинення злочинів у

складі організованих груп і злочинних організацій; застосування злочинцями вогнепальної зброї, вибухових речовин, неконкурентних методів фінансово-господарської діяльності; зрощування з корупційним чиновництвом та організованим криміналітетом.

Автором встановлено витoki та генезис кримінологічних поглядів на підґрунтя виникнення й розвитку транснаціональної організованої злочинності як соціально-правового феномена у світовому та вітчизняному вимірах. Подальшій транснаціоналізації вітчизняного сегменту організованої злочинності сприяють об'єктивні світові тенденції: розширення економічних і соціальних зв'язків; спрощення порядку перетину кордонів; зростання обсягів міжнародних перевезень; розвиток міжнародних телекомунікаційних мереж та банківських систем; інтенсифікація процесів міграції населення та утворення в різних країнах етнічних діаспор; руйнація в багатьох країнах старих систем контролю при повільному становленні адекватного демократичного регулювання, політичної та економічної нестабільності; неузгодженість кримінального (матеріального і процесуального) законодавства і систем судочинства на рівні національних держав. На цій основі виокремлено ключові тенденції прогнозованого розвитку транснаціональної організованої злочинності в Україні, зокрема виявлено взаємозв'язок між інтенсивністю міграційних процесів (внутрішніх і зовнішніх) і негативними показниками динаміки злочинності. З урахуванням тенденцій глобалізації організованої злочинної діяльності, а також складного безпекового середовища навколо України і криміногенної ситуації всередині держави, організація системної протидії транснаціональній організованій злочинності має стати одним із пріоритетних завдань державної політики та потребує вжиття дієвих міжвідомчих заходів і поглиблення міжнародної співпраці.

Автором охарактеризовано класичні моделі побудови транснаціональних злочинних організацій (корпоративна та мережева), які характерні для певної території (регіону), виду (профілю) їх діяльності, часу існування та сфер впливу. Транснаціональні злочинні організації мають найбільш складну (ієрархічну) структуру з огляду на прагнення організаторів (лідерів) мінімізувати ризики викриття для угруповання в цілому шляхом особистого відмежування від дій окремих виконавців, а також ефективного ухилення від соціального контролю.

Автором розкрито специфіку функціонування організованих злочинних угруповань з транснаціональними зв'язками, які спеціалізуються на вчиненні злочинів проти власності та у сфері господарської діяльності, пов'язаних з наркобізнесом, незаконним обігом зброї, вибухових та інших небезпечних речовин, тероризмом та іншими формами екстремістської діяльності, сексуальною експлуатацією й торгівлею людьми. Транснаціональна економічна злочинність спрямована на систематичне одержання надприбутків та значною мірою інтегрована в систему міжнародних економічних відносин. Найбільш поширеними видами цих злочинів є захоплення суб'єктів господарювання шляхом «рейдерства» та інших неконкурентних методів

фінансово-господарської діяльності, вияви фінансового шахрайства, незаконний автомобільний бізнес, контрабанда валюти, ювелірних виробів, історичних і культурних цінностей. Ситуація в Україні всебічно сприяє розвитку транснаціонального наркобізнесу і створює умови для експансії «продукції» зарубіжних наркосиндікатів на терени країни, яка є новим, вже сформованим ринком збуту наркотиків. Торгівля зброєю є транснаціональним злочинним бізнесом, що контролюють як представники владних структур, так і лідери організованого криміналітету, зокрема так звані «злочинці в законі», які застосовують різні форми прикриття своєї діяльності й отримання надприбутків. Серйозну загрозу національній безпеці становить діяльність на території України транснаціональних організованих злочинних угруповань, утворених за етнічною ознакою та екстремістської спрямованості, що сприяє ескалації жорстокості й насильства, призводить до порушення функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування, блокування важливих об'єктів промисловості й інфраструктури. Поширеними формами торгівлі людьми з метою подальшої експлуатації в умовах збройного конфлікту є вербування, переміщення, передача, переховування або одержання осіб з метою поповнення військових формувань сторін, що беруть участь у конфлікті, використання примусової праці і рабства для задоволення потреб озброєних груп, сексуальна експлуатація (військова проституція, насильницька вагітність), вилучення органів.

З урахуванням створення нових правоохоронних інституцій та системних змін у діяльності правоохоронних і розвідувальних органів, автором запропоновано віднести низку інституцій (Державне бюро розслідувань, Національна гвардія України, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів) до переліку органів, які уповноважені протидіяти організованій злочинності, зокрема транснаціональному її сегменту. Враховуючи європейський досвід та міжнародну практику, запропоновано визначити головний орган у загальнодержавній системі протидії транснаціональній організованій злочинності – уповноважений підрозділ Національної поліції.

Висока позитивна оцінка представленої дисертації не виключає можливості звернути увагу на деякі конкретні позиції, які, на нашу думку, вимагають критичної оцінки або обумовлюють доцільність висловити автору низку побажань до його подальшої наукової діяльності, а саме:

1. У підрозділі 2.1. «Транснаціональні злочинні організації: поняття та ознаки» автором розкрито сутність транснаціональної організованої злочинності яку не можна обмежувати тільки характеристикою транснаціональної організованої злочинної діяльності. Важливим компонентом цього поняття є також характеристика специфіки суб'єктів, що здійснюють таку діяльність. Вважаємо, що авторові слід більш творчо підійти до сформульованої тези та під час публічного захисту, та таким чином можна буде говорити про неординарний підхід до суб'єкта дослідження.

2. У підрозділі 3.2 «Основні напрями злочинної діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань в Україні Виділено основні типи кримінальних угруповань: а) кримінальні корпоративні організації, які будують свою стратегію одержання доходів, орієнтуючись виключно на сприянні їм корумпованих чиновників і використанні у власних цілях державних важелів та бюджетних ресурсів у тій чи іншій формі; б) корпоративні організації, що спеціалізуються на маніпулюванні нафтогазовими та енергетичними потоками ресурсів; в) кримінальні корпорації, які прагнуть отримати статус «системоутворювальних» для регіонів або навіть у масштабах усієї країни; г) корпоративні структури, що обслуговують інтереси суто кримінальних організованих злочинних угруповань та існують для відмивання доходів, отриманих від кримінальної діяльності. не повною мірою визначено, у чому полягають негативні та позитивні аспекти з досліджуваної автором проблематики, тобто чого слід уникати в майбутньому, а що можна було б наслідувати?

3. Автор у різних структурних частинах роботи аналізує об'єкт дослідження. При цьому робота тільки б виграла, якщо б автор висвітлив інші наукові концепції стосовно об'єкта.

4. Автор у своїй роботі справедливо значну увагу приділяє понятійному апарату. Зокрема вдосконалення кримінального законодавства України. Проте було б доцільним більш конкретно звернути до питання правильності та співвідношення понятійного апарату, який використовується на відомчому рівні, у правозастосовчій діяльності. Наскільки є доцільним використання цього поняття саме в такому значенні.

5. У підрозділі 4.1. «Головні напрями протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні». Під час публічного захисту хотілось би дізнатися основні напрямки протидії транснаціональній злочинності та додатково висвітлення зарубіжного досвіду з досліджуваної проблематики.

6. У підрозділі 4.2. «Проблеми правового забезпечення протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні» автором зазначаються напрями та проблеми правового забезпечення транснаціональної організованої злочинності, за якими напрямками повинно відбуватися вдосконалення кримінального законодавства України.

У зв'язку з цим під час публічного захисту дисертанту слід вказати які з запропонованих вдосконалень законодавства України необхідно впроваджувати негайно а які передчастні?

7. В роботі автор досліджує зарубіжний досвід в аспекті попередження злочинів? Тому під час публічного захисту дисертанту слід зупинитися на основних шляхах впровадження зарубіжного досвіду з досліджуваної проблематики в законодавство України.

Викладені зауваження і побажання головним чином обумовлені складністю теми дисертаційного дослідження. Зауваження не зачіпають концептуальних положень дисертації, не спростовують основних висновків дисертанта і не суперечать раніше зробленій позитивній оцінці дослідження.

Основні положення дисертації опубліковані в друкованих роботах

автора. Автореферат дисертації відображає зміст дисертаційного дослідження. Як дисертацію, так і її автореферат, оформлено відповідно до вимог, які встановлені МОН України.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів, а також за кількістю і обсягом публікацій, повнотою опублікованих дисертантом матеріалів дисертаційна робота **Жаровської Галини Петрівні «Теорія та практика протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні»**, є самостійним завершеним монографічним науковим дослідженням, відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор **Жаровська Галина Петрівна** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук (доктора наук) за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право (081 – Право).

Офіційний опонент:

**Професор кафедри кримінального права
та правосуддя Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка Степана Дем'янчука,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України**

І.М. Копотун

«___» квітень 2019 р.

Копотун І.М. засвідчую
заступник відділу кадрів
Міжнародного економіко-
гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука